

aščiteni so.

Zakon o kulturni dediščini

Zavod za spomeniško varstvo je po hierarhiji odločanja o takih posegih na prvem mestu. Zanimalo me je, kdo ima zadnjo in odločilno besedo, ko gre za spomenik v mestu? »Zavod za varstvo kulturne dediščine je strokovna služba državne uprave, ki skrbi za vse spomeniško gradivo. Njegova ljubljanska enota pripravlja strokovne podlage za razglašanje mestnih spomenikov in bedi nad njihovim prenavljanjem. Izdane smernice so obvezne za vsakega investitorja. Praksa je pokazala, da bo treba uvesti še instanco, ki bo v strokovnem pogledu nadrejena zavodu in bo na višjem nivoju reševala vse morebitne spore. Uvedli naj bi jo z novim zakonom o kulturni dediščini, ki ga na ministrstvu sedaj pripravljamo,« odgovori dr. Damjan Prelovšek.

Študije izvedljivosti

Vsak od objektov ima glede na svoje karakteristike, kot so ohranjenost, specifičnost lokacije, arhitekturno vrednost in arhitek-

turno-prostorski kontekst, za mesto in lokacijo samo različen pomen.

Arhitekt in docent dr. Ljubo Lah s fakultete za arhitekturo vidi v prvi vrsti kompleksen pomen pri razumevanju in vrednotenju objektov. Strategijo vidi zastavljeno interdisciplinarno, s poglobljeno analizo stanja. »Najprej moramo v opuščeni industrijski dediščini prepoznati razvojni potencial. Ne zgolj banalno in pridobitno – razumljeno kot površine za novo gradnjo znotraj mestnega središča – temveč v bolj ustvarjalni in kulturni dimenziji, ki zna integrirati varstvene poglede v študije izvedljivosti in v kasnejše projektantske rešitve.«

Pri nas se tako imenovane študije izvedljivosti, kot jih priporoča oddelek za kulturno dediščino pri Svetu Evrope, žal še niso uveljavile. Docent dr. Ljubo Lah povzame uvodna priporočila glede študij izvedljivosti: »Študija izvedljivosti in upravičenosti je le uvod v pripravo glavnega projekta (ang. project study), s katerim se običajno preveri predloge bolj poglobljeno in detajlno. Študija izvedljivosti je zelo selektivna s področji, ki

jih obravnava, in se osredotoči na načelne probleme, ne pa na probleme podrobnosti in prakse izvajanja, s katerimi se ukvarja glavni projekt, potem ko so bila načelna stališča in cilji že opredeljeni. Na drugačen način lahko to pomembno razliko pojasnimo tudi s pomočjo analogije iz vojaške terminologije. Študija izvedljivosti in upravičenosti zadeva tehtanje in proučuje učinkovitosti strategije, glavni projekt pa zadeva taktike posameznih akcij.«

Namen študij izvedljivosti je v omogočanju začetne generalne in vseobsegajoče strokovne presoje glede vseh možnosti, ki se s prenavo konkretnega kompleksa ponujajo. Pri nas gre zaporedje scenarija za strategijo projekta drugo pot. »Običajno se pri nas razmisleke začenja kar z avtorskimi predlogi, ki determinirajo določene idejne rešitve. Tak pristop pretirano zožuje manevrski prostor za ustvarjalni dialog med vsemi vpletenimi v odločanje. Praviloma ne ustvarja skupnih vizij! Avtorski pristop, čeprav je lahko sam po sebi dober, se praviloma sprevrže v oviro pri iskanju temeljnih

konsenzov! Reakcije na primer »Kolizej« obstoj tega problema potrjujejo!«

Od Zavoda do Zavoda

Arhitekt in arhitekturni kritik Matevž Čelik je mnenja, da imamo Slovenci načeloma pozitiven odnos do zgodovine in kulturne dediščine. Zakaj torej v praksi nimamo tako dobrih rezultatov? »V Sloveniji ni učinkovitih povezav med varstvom in prenavo kulturne dediščine. Oziroma ni učinkovitih povezav med tistimi, ki varujejo, in tistimi, ki prenavljajo. V drugih državah gre pogosto celo kar za isto ustanovo! Službe, ki varujejo kulturno dediščino, jo tudi prenavljajo.« Razlika je bistvena. Tisti, ki določen objekt zavaruje in razglasi za kulturno dediščino kakršne koli kategorije, s tem prevzame vso odgovornost za njeno ohranitev in prenavo.

»Po eni strani se zaradi tega spomeniško-varstvene službe bolj preišljeno in na bolj racionalen način odločajo o tem, kaj bodo razglasile kot kulturno dediščino. Za objekte, ki jih zavarujejo, so namreč dolžne izde-

»Cukrarna je živ spomenik začetka industrije na Slovenskem, poznejšega časa, ko je mesto živelo od vojaštva in tudi vse revščine, v kateri sta izhrala pesnika Kette in Murn. Povejte mi, kako mlademu človeškemu bitju, ki bi Cukrarno poznalo le iz ilustracij v dolgočasnih šolskih knjigah, pričarati ves ta za Slovence usodni čas, da ga bo znalo pravilno vrednotiti in ceniti! Poleg tega je Cukrarna tudi izvrsten in hkrati edini še ohranjeni spomenik klasicizma v Ljubljani. Njen avtor je znani tržaški arhitekt Matteo Pertsch, učenec znamenitega Giuseppe Piermarinija, avtorja milanske Scale. Kdor se mimo odpadajoče fasade vozi le na bencinsko črpalko, bo težko doumel, da je Cukrarna vendarle nekaj več

od razvpite mestne sramote. Glede na to, da mestna uprava vendarle namerava izpeljati tako imenovani ring iz Fabianijevega popotresnega načrta, bo podaljšek Roške ceste Cukrarno prepolovil v tistem delu, kjer so bila prvotno skladišča sladkorja. Kot nekdo, ki so mu kulturni spomeniki pri srcu, nad tem sicer nisem navdušen, vendar vem, da druge rešitve najbrž ni. Na ta način bo mogoče ohraniti vsaj preostali del stavbe, ki bo z novo cesto postala veliko bolj privlačna za prihodnje investitorje.«

Dr. Damjan Prelovšek je direktor direktorata za kulturno dediščino na Ministrstvu za kulturo

